

Sygn. akt III CSK 213/15

POSTANOWIENIE

Dnia 7 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa N. sp. z o.o. w W.
przeciwko T. P. sp. z o.o. w K.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 7 kwietnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 23 grudnia 2014 r.,

**1. uchyla zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego
w K. z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie [...] w punkcie I i III i
umarza postępowanie w sprawie;**

**2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 13 750
(trzynaście tysięcy siedemset pięćdziesiąt) złotych tytułem
kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Strona powodowa TK T. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości układowej w W. wniosła o zasądzenie od strony pozwanej T. P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. kwoty 158 990,05 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu z tytułu zwrotu nienależnie pobranych przez pozwanego innych niż marża handlowa opłat za przyjęcie od powoda towaru do sprzedaży. W toku postępowania doszło do zmiany postępowania upadłościowego powodowej spółki na upadłość likwidacyjną, w związku z czym do sprawy wstąpił Syndyk masy upadłości powodowej spółki.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że strony zawarły w 2004, 2005 i 2008 roku kolejne umowy o dostawę olejów spożywczych do centrum logistycznego lub sieci sklepów strony pozwanej, którym towarzyszyły ustalenia umowne dotyczące między innymi współpracy stron w zakresie akcji promocyjnych, usług marketingowych i logistycznych świadczonych przez pozwanego na rzecz powoda, upustu (rabatu) posprzedażowego, a także opłat za audyt oraz badania laboratoryjne olejów spożywczych dostarczanych przez powoda i sprzedawanych pod marką własną T. Warunki współpracy handlowej przewidywały pobieranie przez pozwanego od powoda określonych w umowach opłat za te usługi w formie kompensat z ceną należną powodowi za dostarczony towar. Sąd ustalił szczegółowo przebieg współpracy handlowej stron oraz wyszczególnił i opisał faktury wystawione przez pozwanego na rzecz powoda, na podstawie których pozwany pobrał w formie potrącenia kwoty objęte pozwem.

Pismem z dnia 18 października 2013 r., złożonym do akt w toku postępowania, N. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W., poinformowała Sąd Okręgowy, że umową z dnia 30 października 2012 roku nabyła od Syndyka masy upadłości powodowej spółki, za zgodą Sędziego Komisarza, wierzytelność objętą niniejszym postępowaniem, o czym pozwany został zawiadomiony pismem z dnia 14 listopada 2012 roku. Ponadto poinformowała Sąd Okręgowy, że postępowanie upadłościowe powodowej spółki zostało prawomocnie zakończone z dniem 5 marca 2013 roku, a spółka TK T. wykreślona z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego postanowieniem z dnia 16 kwietnia 2013 roku, które

uprawomocniło się w dniu 7 maja 2013 roku. Spółka N. oświadczyła, że jako nabywca wierzytelności objętej sporem, wstępuje do postępowania w charakterze powoda w miejsce wykreślonej TK T. spółki z o.o.. Pozwany odmówił zgody na wstąpienie N. sp. z o.o. w miejsce dotychczasowego powoda (art. 192 pkt 3 k.p.c.), wobec czego Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 8 listopada 2013 roku umorzył postępowanie w sprawie z uwagi na następczą nieusuwalną utratę przez powoda zdolności sądowej z powodu wykreślenia spółki z KRS i braku następcy prawnego. Na skutek zażalenia N. sp. z.o.o Sąd Apelacyjny uchylił to postanowienie, w związku z czym postępowanie było kontynuowane z udziałem N. spółki z o.o. w charakterze powoda.

Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2014 roku Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz N. sp. z.o.o. w W. kwotę 92 492,07 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 maja 2011 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałej części. Sąd wskazał, że kwota ta stanowi równowartość bezprawnie pobranych przez pozwanego od spółki TK T., niedozwolonych w świetle art.15 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r.o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz.U. z 2003 r., Nr 153, poz. 1503 ze zm., dalej jako u.z.n.k.) innych niż marża handlowa opłat za przyjęcie towaru do sprzedaży.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego, dzielając ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu Okręgowego.

W skardze kasacyjnej, pozwany zarzucił naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 365 § 1 k.p.c., art. 386 § 3 i art. 187 k.p.c., art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., a także na naruszenie prawa materialnego, tj. art. 15 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 3 ust. 1 u.z.n.k., art. 514 k.c. oraz art. 734 w zw. z art. 750 w zw. z art. 353¹ k.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego i umorzenie postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

We wniesionej skardze pozwany zakwestionował przede wszystkim dopuszczalność prowadzenia niniejszego postępowania z udziałem N. spółki z o.o. w charakterze powoda mimo braku zgody pozwanego na wstąpienie tej spółki do sprawy (art. 192 pkt 3 k.p.c.). Stosownie do art. 398¹⁹ k.p.c., w przypadku stwierdzenia przez Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej, że już na etapie postępowania przed sądem pierwszej lub sądem drugiej instancji istniały okoliczności uzasadniające odrzucenie pozwu lub umorzenie postępowania, Sąd Najwyższy uchyla wydane w sprawie wyroki i wydaje postanowienie o odrzuceniu pozwu lub umorzeniu postępowania. Sąd Najwyższy wydaje to orzeczenie z urzędu, a więc bez względu na to, czy skarżący powołał się w podstawach i wnioskach kasacyjnych na okoliczności uzasadniające odrzucenie pozwu lub umorzenie postępowania i niezależnie od tego, czy wniósł o odrzucenie pozwu lub umorzenie postępowania. Pozostając związany granicami zaskarżenia, Sąd Najwyższy bierze więc pod uwagę z urzędu przyczyny odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania, podobnie jak bierze pod uwagę z urzędu przyczyny nieważności postępowania, samodzielnie oceniając kwestię występowania przesłanek odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania bez względu na wyrażone w tej kwestii stanowisko sądu drugiej instancji.

Z materiału sprawy wynika, że w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji doszło do zakończenia postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku powodowej spółki TK T. Z chwilą stwierdzenia zakończenia postępowania upadłościowego wygasła funkcja syndyka masy upadłości i przestał być on stroną postępowania. Z chwilą uprawomocnienia się wpisu o wykreśleniu TK T. spółki z o.o. z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego czyli z dniem 7 maja 2013 roku spółka ta utraciła swój byt prawny oraz zdolność sądową rozumianą jako cecha podmiotu prawa pozwalająca na przeprowadzenie z jego udziałem ważnego postępowania cywilnego. Nie poinformowany o tym Sąd Okręgowy kontynuował postępowanie, które od dnia 7 maja 2013 roku było nieważne z uwagi na utratę zdolności sądowej powoda (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Zgłoszoną dopiero w piśmie z dnia 18 października 2013 roku chęć wstąpienia do procesu w miejsce powoda, spółka N. uzasadniła zawarciem w dniu 30 października 2012 roku z syndykiem masy upadłości TK T. spółki z o.o. umowy

nabywania wierzytelności objętej sporem. Tego rodzaju sytuację procesową reguluje art. 192 pkt 3 k.p.c., przewidujący, że z chwilą doręczenia pozwu, zbycie w toku sprawy rzeczy lub prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy; nabywca może jednak wejść na miejsce zbywcy za zezwoleniem strony przeciwnej.

W nauce prawa i orzecznictwie zgodnie wskazuje się, że głównym celem art. 192 pkt 3 k.p.c. jest stabilizacja postępowania sądowego z chwilą doręczenia pozwu. Mimo zbycia rzeczy lub praw objętych sporem, zarówno przez jedną, jak i drugą stronę, a nawet przez obie strony, zbywca zachowuje legitymację procesową. Celem tej regulacji jest ochrona strony przeciwnej przed ujemnymi skutkami zbycia rzeczy lub prawa dla toku zawisłego już postępowania sądowego; dalszy udział zbywcy jest traktowany jako zasada, a wstąpienie w jego miejsce nabywcy, do którego jest niezbędna zgoda przeciwnika procesowego, jako wyjątek (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 stycznia 2009 r., III CSK 248/08, nie publ. oraz z dnia 20 maja 2011 roku, IV CSK 470/10, nie publ.).

Przytoczony przepis uzależnia - *expressis verbis* - powstanie wskazanego w nim skutku procesowego w postaci zmiany podmiotu dotychczas występującego w sprawie od zezwolenia strony przeciwnej. Brak zgody powoduje, że postępowanie może być kontynuowane tylko w dotychczasowej konfiguracji procesowej, a więc z udziałem dotychczasowego powoda i pozwanego ze wszystkimi tego konsekwencjami. Brak zgody pozwanego na wstąpienie N. sp. z o.o. do niniejszego postępowania w miejsce dotychczasowego powoda wyłączył dopuszczalność prowadzenia postępowania z udziałem N. sp. z o.o. jako powoda i wydania wyroku zarówno przez Sąd pierwszej, jak i drugiej instancji. Nieusuwalna następca utrata zdolności sądowej powoda w toku postępowania przed Sądem Okręgowym przy jednoznacznym braku zgody pozwanego na wstąpienie do sprawy w charakterze powoda N. sp. z o.o. uzasadniała umorzenie postępowania na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. już na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego, stąd stosownie do art. 398¹⁹ k.p.c. należało uchylić wyrok Sądu Apelacyjnego oraz wyrok Sądu Okręgowego w części zaskarżonej apelacją pozwanego i umorzyć postępowanie w sprawie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 lutego 2002 roku, V CKN 1100/00, OSNC 2003, nr 1, poz. 11 i z dnia 14 kwietnia 2011 r., II PK 267/10, nie publ.). Należy przy tym wskazać, że nabywca wierzytelności

objętej sporem może zawsze wytoczyć własne odrębne powództwo przeciwko zobowiązanemu w razie niemożliwości kontynuacji dotychczasowego postępowania wskutek ustania bytu prawnego powoda i braku zgody pozwanego na wstąpienie nabywcy na jego miejsce. Z treści umowy z dnia 30 października 2012 roku wynika zresztą jednoznacznie, że jej strony brały pod uwagę sytuację, w której pozwany nie wyrazi zgody na wstąpienie cesjonariusza (czyli spółki N.) w miejsce cedenta do niniejszego postępowania, ustalając w paragrafie 3 umowy, że brak zgody pozwanego nie będzie wstrzymywać czynności w postępowaniu upadłościowym spółki TK T. i złożenia wniosku o wydanie postanowienia o ukończeniu postępowania upadłościowego i z tego tytułu cesjonariusz nie będzie wnosił żadnych roszczeń wobec cedenta. Strony tej umowy uzgodniły ponadto między sobą, że cedent nie ma obowiązku kontynuowania postępowania upadłościowego TK T. sp. z o.o. li tylko z uwagi na konieczność dalszego udziału cedenta w charakterze powoda w rozpoznawanej sprawie przeciwko T. P. sp. z o.o. Zapisy te oznaczają, że spółka N., będąca przedsiębiorcą i profesjonalnym uczestnikiem obrotu gospodarczego oraz dysponująca profesjonalną obsługą prawną, zdawała sobie w pełni sprawę z ryzyka nabycia wierzytelności objętej niniejszym sporem w sytuacji zmierzającego do zakończenia likwidacyjnego postępowania upadłościowego, z treści art. 192 pkt 3 k.p.c. oraz z konsekwencji prawnych wynikających z ewentualnej odmowy zgody pozwanego na wstąpienie do procesu cesjonariusza w miejsce cedenta. Należy ponadto wskazać, że umowę zawarto w dniu 30 października 2012 roku, TK T. spółka z o.o. została wykreślona z rejestru przedsiębiorców KRS postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2013 roku, które uprawomocniło się w dniu 7 maja 2013 roku (por. k. 1086), a więc pół roku później, co stanowiło wystarczający okres dla zadbania przez cesjonariusza o własne interesy, w tym podjęcia przez strony umowy stosownych czynności procesowych w niniejszej sprawie. Tymczasem spółka N. nie tylko nie przedsięwzięła tego rodzaju czynności zmierzających do ochrony swoich praw, ale o zawarciu wspomnianej umowy zawiadomiła Sąd pierwszej instancji dopiero po upływie roku, co oznacza, że powinna była liczyć się z negatywnymi dla niej następstwami ewentualnej odmowy przez pozwanego pozwanego zgody na wstąpienie do postępowania w charakterze powoda.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁹ k.p.c.).

eb